

Beynəlxalq Türk Dünyası Simpoziumu

Global problemlərin həlli üçün Türk Dünyasına çağırış

– **Türkiyənin Ərzincan şəhərində keçiriləcək Beynəlxalq Türk Dünyası Simpoziumu haqqında mətbuatda gedən silsilə yazılar bu qardaşlıq və dostluq toplantısının xüsusi önəmindən soraq verir. Az bir zaman kəsiyində bu qədər ciddi marağın yaranması nədən qaynaqlanır?**

– Dünya çox sıxıntılı günlər yaşayır. Bir tərəfdən, təbii fəlakətlər, iqlim dəyişikliyi, ərzaq qıtlığı, sağlamlıq və pandemiya problemləri, digər tərəfdən, yarım ildir davam edən Rusiya–Ukrayna müharibəsi, dolayısı ilə, Qərb–Rusiya qarşudurması, bölgədə silahlanmanın güclənməsi, ümumi gərginliyin artması insanları ciddi narahat edir. Bu narahatlıq hökumətlərin fəaliyyətini çətinləşdirir, xalqları ümitsizləşdirir, çox sayda insanı depressiyaya salır. Ərzaq və səhiyyə təhlükəsizliyinin pozulması insanları yuxuda da dinc buraxmır. Ölkələr və xalqlar mütəxəssislərin, elm adamlarının bu qorxulu bəlalara çarə tapmasını gözləyirlər.

Belə bir durumda Türkiyə də strateji və sabit mövqeyi, prinsipial və etibarlı dəstəyi ilə bəşəriyyətin ümid qarısı kimi görünür. Avropa ölkələri, təəssüf ki, irtica qüvvələrinin təsirindən çıxıb bilmirlər. Hətta Yunanıstan kimi bəzi ölkələr Birinci Dünya müharibəsi zamanı olduğu kimi, yanlış siyasətləri ilə bölgədə durumu mürəkkəbləşdirməyə çalışırlar.

Belə bir vəziyyətdə Türkiyə tarixin onun üzərinə qoyduğu mühüm missiyanı uğurla yerinə yetirməlidir.

Bütün gücünü, qüdrətini insanlığın ümumi nıcatına səfərbər etməlidir. Bunun yolu da Türk dövlət və toplusularının “Dildə, fikirdə, işdə birlik” amalından keçir. Dil birliyi olmadan düşüncə birliyi, düşüncə birliyi olmadan da iş birliyi qurmaq mümkün deyildir.

Belə bir məqamda biz – Türk Dünyasının aydınları və alimləri Beynəlxalq Türk Dünyası Simpozi-umunda toplaşaraq, dünyanın təbii problemləri ilə mübarizə aparmaq və öz maraqlarını bəşəriyyətin maraqlarından üstün tutan böyük dövlətlərin yanlış münasibətinin qarşısını almaq üçün Türk Dünyası-nı fikir birliyinə çağırırıq. Zənnimcə, insanlar bu kiçik işiğ parlama-dan əvvəl görə bildilər. Ona görə də qısa zamanda belə bir ciddi maraq yarandı.

– **Simpoziyumda bütün Türk dünyasının təmsilçilərinin iştirakı nəzərdə tutulur. Bu coğrafiya haqqında məlumat vermənizi istərdik.**

– Azərbaycandan başla-maqla, Qazaxıstan, Qırğızıstan, Özbəkistan, Türkmənistan və Şimali Kipr Türk dövlətindən, habelə Rusiya Federasiyasının tərkibində olan Dağıstan, Şərqi Türkünstan, Tuva, Xakasiyadan, İran, Tacikistan, Əfqanıstan, Moldaviya–Qaqauziya, Macarıstan, Bolqarıstan, Kırım, Serbiya, Monteneqro, Makedoniya, Kosovo, Yunanıstan, Əlcəzair, Livan, Suriya, İraq və Gürcüstandan dövlət xadimlərini, deputatları, nazirləri və elm adamlarını dəvət etmişik.

– **Ənənəvi, həm də çətin bir**

Öz talelərinə sahib olmuş yeni türk dövlətləri 30 ildən artıqdır ki, həyatın bütün sahələrində sıx əlaqə və əməkdaşlıq imkanlarını davam etdirir. İndi müstəqil türk ölkələrinin xalqları tarixin sınaq məqamlarında öz müqəddəratlarını şərəflə həll etdikləri kimi, Avrasiya regionunda, eləcə də dünyada sabitliyin və əmin-amanlığın təminatında xüsusi rolu olan yeni qüdrətli siyasi birliyi də inamla qürur və ardıcıl möhkəmləndirirlər.

Birgə səylərlə qəbul edilən önəmli qərarlar, həyata keçirilən irimiqyaslı layihələr qardaşlıq və dostluq əlaqələrini zənginləşdirir, qarşılıqlı-faydalı əməkdaşlıq yeni töhfələri ilə gündəmə gəlir. Bu sırada bu ilin 9–12 oktyabrında Türkiyənin Ərzincan şəhərində keçiriləcək Beynəlxalq Türk Dünyası Simpoziyumundan qardaş dövlətlərin və xalqların gözləntiləri nədir? Bu suala beynəlxalq elmi məclisin təşkilat komitəsinin üzvü, Ərzincan Binali Yıldırım Universitetinin professoru Əli Kafkasyalı ilə birlikdə cavab axtardıq.

sual: tədbirdə bütün türk dünyasının nümayəndələrinin iştirakını təmin etmək mümkün olacaqmı?

– Yuxarıda adlarını çəkdiyim bütün ölkələrdən nümayəndələr dəvət etdik. Demək olar ki, bütün dövlətlərimiz qəbul olundu.

– **Statistik göstəriciləri söyləməyiniz mümkündürmü?**

– Əlbəttə, ümumilikdə, simpoziyumda 530 iştirakşımız olacaq. Onlardan 402-si üz-üzə, 128-i isə onlayn şəkildə iştirak edəcək. Azərbaycandan 35 iştirakçı həm üz-üzə, həm də onlayn iştirak edəcək. Qazaxıstandan 37, Qırğızıstandan 27, İrlandan 20, Özbəkistandan 10, Balkanlardan 13, digərlərindən 3–7 qonağımız gözlənilir. Nazirlər, millət vəkili və digər rəsmi şəxslər bu sayda daxil deyil. Bir sözlə, universitetimiz və Ərzincan şəhəri 700-ə yaxın qonağı qəbul edəcək.

– **İndiki dövrdə belə bir ideyanın ortaya çıxması və həlli Türk dünyasının həyatında önəmli hadisədir. Amma ideyanın ağırlığı da kifayət qədər böyükdür, öhdəsindən gələ bilərsinizmi?**

– İnsan ömründə olduğu kimi, hər bir xalqın həyatında da gözlənilməz anlarda fürsət yara-na bilər. Ağıllı dövlət adamları bu

imkandan istifadə edirlər. Bu gün Türk xalqlarının qarşısına tarixi fürsət çıxıb. Bu fürsətdən istifadə edilməlidir. Yoxsulluq, aclıq, depressiya manea olmamalıdır. Bunu indi dövlətimiz edir. Bir çox arzuolunmaz hallara baxmayaraq, hətta şər qüvvələr prosesin qarşısını almaq üçün birlikdə çalışsalar da, şüurlu insanların, ziyalıların və alimlərin dəstəyi ilə mübarək yürüş davam edir. İnanıram ki, niyyətimiz saf olduğu üçün uğur qazanacağıq. Bir sözlə, Türk Dünyasının birliyi, güclənməsi insanlıq üçün çox yaxşı və faydalı şeylərə səbəb olacaq.

– **Simpoziumun bir özəlliyi də dəvət olunmuş iştirakçıların bütün xərclərinin təşkilatçılar tərəfindən ödənməsidir. Bu xərclər sırasında nələr var və onların həllində hansı çətinliklərə üzləşirsiniz?**

– Qonaqlarımızın yol və yaşayış xərclərini, əlbəttə ki, universitetimiz qarşılayacaq. Bu baxımdan heç bir çətinliyimiz yoxdur. Beynəlxalq məclis Türkiyə Cümhuriyyətinin Mədəniyyət Nazirliyi, Ərzincan Valiliyi, Universitet rektorluğu, başda Türk Dövlətləri Təşkilatı Ağsaqqallar Şurasının sədri Binəli Yıldırım olmaqla, bir çox könüllü qurum və

təşkilatlar tərəfindən dəstəklənir. Ən əsası isə Ərzincan şəhərinin böyükdən-kiçiyə bütün əhalisi bu möhtəşəm tədbirə bayram kimi hazırlaşır, qardaş-bacılarımızı qonaqpərvərliklə qarşılamaq üçün yarışa girirlər. Onu da deyim ki, Türkiyənin hər yerindən əlavə dəstək üçün təkliflər gəlir. Ehtiyacımız olmasa da, biz onların hamısından razıyıq, çox sağ olsunlar.

– **Yəqin ki, az bir zaman kəsiyində bunları həll etmək də çətinidir. Lakin əminik ki, bu işlər kifayət qədər təcrübəsi olan bir heyətin gücü və iradəsi daxilindədir.**

– Simpoziyumun təşkilində Təşkilat Komitəsinin sədri, olduqca təcrübəli və məsəlinin tarixi əhəmiyyətində ürəkdan inanan professor Abdulkadir Gül də daxil olmaqla, çalışqan bir komandamız var. Gecə-gündüz bütün gücümüzle işləyirik. Rektorumuz professor Akın Leventin rəhbərliyi altında prorektor, professor Ali Ercan Ekinci, professor Bahadır Gücüyeter, professor Erdal Bay, dosent İlhama Kasabova, dosent Aygül Noqayeva, dosent Nazgül İsabəyeva, Kanat Moldatayev, Həməzə Kolukisa və onlarca həmkarımız böyük zəhmət

və fədakarlıqla çalışırlar. Hər şey planlaşdırıldığı kimi gedir.

– **Tədbirə bütün Türk dünyası cəlb olunub və bu sırada Azərbaycanın adını ön sıralarda görməkdən qürurluyuq.**

– Biz Türkiyə türkləri üçün, təbii ki, bütün Türk xalqları, Türk tayfaları və Türk dövlətləri əziz və doğmadır. Lakin bir həqiqət var ki, Azərbaycan alimləri bir çox sahələrdə olduğu kimi, türkologiya sahəsində də yüksək və zəngin təcrübəyə malikdirlər. 1918-ci ildə yaradılmış Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin türkoloji fəaliyyəti olduqca tədqirəlayıqdır. Bolşevik inqilabından sonra da Azərbaycan ziyalıları və alimləri ciddi təqiblərlə üzleşsələr də, türkologiya elminə böyük töhfələr verdilər. 1926-cı ildə Bakıda ilk Türkologiya qurultayı keçirildi və bu gün də əhəmiyyətini itirməyən çox mühüm qərarlar qəbul edildi.

Unutmamalıyıq ki, latın əlifbasına keçməsi barədə qərar da Bakı məclisində qəbul edilib. Türkiyə Azərbaycandan iki il sonra Latın əlifbasından istifadə etməyə başlayıb. Sonrakı illərdə sovet quruluşunun amansız və şiddətli repressiyalarına baxmayaraq, türkologiya sahəsində Azərbaycanlı alimləri böyük tədqiqatlar aparılmışdır. Bu simpoziyumda da Azərbaycan nümayəndələrinin təcrübələrindən maksimum faydalanacağıq.

– **Bir məsələyə də toxunaq. Beynəlxalq tədbirdə Azərbaycan hansı tərkibdə təmsil olunur?**

– Azərbaycandan dəvət olunan iştirakçıların sayı qazax, özbək və türk alimlərindən çox deyil. Tədbirə Beynəlxalq Türk Dünyası Simpoziyumunun ruhuna uyğun olaraq türkologiyanın bütün sahələrində

fərqlənmiş dövlət xadimləri, millət vəkili, dünya şöhrətli və türk dünyasının kifayət qədər geniş tanıdığı elm adamları dəvət olunub.

– **Tədbir iştirakçılarından hansı gözləntiləriniz var?**

– Simpoziyumun Təşkilat Komitəsi olaraq iştirakçılar qarşısında heç bir tələb irəli sürməmişik. Hər kəsin Türk dünyasının istənilən problemi ilə bağlı tənqid və həll təklifləri ilə məclisə qatıla biləcəklərini söylədik. Türk dünyasının, hətta dünyanın sayılıb-seçilən elm adamları türkoloq olaraq üzərində düşündükləri hər bir problemi ortaya qoya və onun həlli üçün yollar təklif edə biləcəklər. Bu təqdimatlar konfranslar, panellər, seminarlar və ya müzakirələr şəklində ola bilər. Sonda bu təqdimatlar qeydə alınaraq Türk Dövlətləri Təşkilatının Katibliyinə və Türk dövlətlərinin müvafiq təşkilatlarına təqdim ediləcək.

Bunlara əlavə, Türkiyənin so-nuncu Baş naziri və Türk Dövlətləri Təşkilatı Ağsaqqallar Şurasının sədri Binəli Yıldırımın məsləhəti ilə Türk Dövlətləri Təşkilatının birgə işi olaraq: 1. ortaq əlifba, 2. ortaq dil, 3. ortaq ədəbiyyat, 4. ortaq terminologiya, 5. ortaq tarix, 6. ortaq coğrafiya komissiyaları qurula-cıq. Sonda simpoziyum dövründə görülən işlər toplanaraq ortaq qərar qəbul ediləcək. Dediym kimi, nəticələr Türk Dövlətləri Təşkilatının katibliyinə və Türk dövlətlərinin müvafiq təşkilatlarına təqdim ediləcək.

– **Müsaibəyə görə sağ olun, bu böyük layihənin ölkələrimizə və bütün Türk Dünyasına xeyirli olmasını arzu edirik.**

Namiq QƏDİMOĞLU,
“Xalq qəzeti”